

Een pleidooi en inspiratie voor werken in de kleine kring

De kleine kring door kleuters zelf

Wanneer je niet één kring, maar meerdere kleine kringen tegelijkertijd organiseert, heb je je handen vrij voor begeleiding of observatie en zijn alle kleuters actief. Hoe initieer je dit?

Martine klein Velderman is sinds 2007 werkzaam in groep 0/1/2 op de Prins Willem Alexanderschool in Laren (Gld.). In 2012 behaalde zij haar diploma Master SEN – leerroute jonge kind. In 2014 rondde zij de opleiding Kleuter-specialist af en momenteel is ze bezig met de opleiding Jonge Kind specialist

De kleine kring is voor de meeste onderbouw-leerkrachten een bekende werkvorm in het onderwijs aan kleuters. Op de ene school wordt de kleine kring incidenteel ingezet, op een andere school meerdere malen per week. Feit is dat de taalontwikkende interactie bij deze werkvorm de meeste potentie heeft (Verhallen en Walst, 2007). Deze werkvorm kan echter ook breder en anders worden georganiseerd, waardoor meer kleuters kunnen profiteren van deze onderwijsleersituatie: namelijk het arrangeren van meerdere kleine kringen tegelijkertijd. Op deze manier heeft de leerkracht de handen vrij voor begeleiding of observatie en zijn alle kleuters actief. Wat betekent dit in de praktijk?

Kleuters leiden zelf

Kleuters zijn in staat om zelf een kleine kring te leiden. Om kleuters dit succesvol te laten doen moet voldaan worden aan een aantal voorwaarden, zodat er voldoende structuur voor de organisatie ervan is (Bosch en Boomsma, 2009; Bouwman, 2013):

1. Een weloverwogen samenstelling van de groep, bijvoorbeeld:
 - groepen die gebaseerd zijn op de verschillende taalniveaus, alle kinderen kunnen dan deelnemen op hun eigen niveau;
 - heterogene groepen, zodat in elke kleine kring het gesprek op gang blijft en de kinderen op de verschillende niveaus elkaar kunnen stimuleren in de zone van naaste ontwikkeling;
 - groepen waarbij de interesses als uitgangspunt zijn genomen, zodat de kleuters overeenkomsten of verschillen kunnen ontdekken.
2. Een afgesproken manier van beurtwisseling is noodzakelijk (Verhoeven, Biemond en Litjens, 2007), bijvoorbeeld:
 - het afspreken van een handgebaar;
 - het laten horen van een geluid;
 - het klappen in de handen.

Het is daarnaast belangrijk om op een visuele manier duidelijk te maken welk kind aan de beurt is tijdens de gesprekstijd. Dit kan bijvoorbeeld met behulp van een hoed op het hoofd, een blokje bij

de stoel of een ketting om de hals. Door te werken met deze afspraken heerst er veel rust en structuur tijdens de activiteit en is er geen sprake van rumoer of onduidelijkheid.

3. Een concrete aanleiding door middel van een voorwerp of gebeurtenis om het gesprek een duidelijke inhoud te geven, bijvoorbeeld:

- een prentenboek waaruit de kleuter is voorgelezen;
- natuurlijk materiaal om te onderzoeken;
- speelgoed of knuffel van thuis;
- een zelfgemaakte tekening door de kleuter.

Voor veel kleuters is het moeilijk wanneer zij zich alleen in woorden kunnen uitdrukken en hierdoor enkel een beroep wordt gedaan op hun verbaal-linguïstische intelligentie. Een tastbaar voorwerp of materiaal kan daarom een goede ondersteuning zijn.

Naar meerdere kringen

Er gaan een aantal stappen vooraf aan het samen met de kleuters organiseren van meerdere kringen tegelijkertijd. De wentijd is voor iedere leerkracht en groep verschillend, maar gemiddeld genomen kan er worden uitgegaan van twee weken voor het invoeren van de werkvorm kleine kring. Vervolgens één week voor het zelfreguleren van de kleine kring door de kleuters en deze werkvorm in de daaropvolgende weken uit te bouwen naar meerdere kringen tegelijkertijd. Afhankelijk van de ervaring met het werken in een kleine kring in de eigen praktijksituatie zijn in ieder geval de volgende stappen te onderscheiden:

Stap 1

De leerkracht nodigt 4 à 5 kleuters uit voor een kleine kring en leidt deze kring zelf. Deze stap herhalen totdat alle kleuters meerdere malen hebben deelgenomen aan een kleine kring en de werkvorm vertrouwd is.

• Foto's: Martine klein Velderman

Kleuters zijn prima in staat om zelf een kleine kring te leiden

Stap 2

De leerkracht nodigt 4 à 5 kleuters uit voor een kleine kring en instrueert de kleuters zodat zij deze kring zelf kunnen leiden (aandacht voor beurtwissel), leerkracht observeert van afstand. Deze stap vaak herhalen (zie stap 1).

Stap 3

De leerkracht nodigt 9 à 10 kleuters uit voor twee kleine kringen, instrueert per kleine kring en observeert van afstand. Deze stap herhalen totdat de leerkracht zich voldoende vertrouwd voelt met de organisatievorm.

Wanneer deze stappen doorlopen zijn en aan de voorwaarden (groepssamenstelling, beurtwissel, aanleiding) voldaan is, kan de gehele klas tegelijkertijd in kleine kringen hun activiteit uitvoeren. De leerkracht instrueert dan klassikaal en observeert van afstand. Vanuit de observatie geeft de leerkracht begeleiding waar nodig.

Doel, inhoud en tijdsduur

Met een kleine kring kunnen er verschillende doelen worden nagestreefd. Het kan gaan om meer taalproductie door kleuters, het ontdekken van overeenkomsten en verschillen, het uitbreiden van elkaars woordenschat, maar ook jezelf presenteren, zelfvertrouwen vergroten en durven praten voor een klein publiek – een eerste voorbereiding op de spreekbeurt.

Afhankelijk van het beoogde doel wordt er gekozen voor de wijze waarop hier inhoud aan wordt gegeven. In de meeste gevallen zal de kleine kring het karakter van een gespreksactiviteit hebben (Janssen-Vos, 2003).

De kleine kringen hebben een gemiddelde duur van 10 tot 25 minuten. De tijdsduur kan in elke groep variëren. Het belangrijkste is om de betrokkenheid van de kinderen als uitgangspunt te nemen. Wanneer er aanbod plaatsvindt in de zone van naaste ontwikkeling, zal de betrokkenheid het grootst zijn (Brouwers, 2010). Hieronder

illustreren drie praktijkvoorbeelden van de Prins Willem Alexanderschool diverse inhoud waar- mee invulling wordt gegeven aan de kleine kring.

Zelf voorlezen uit een prentenboek

Elke woensdagochtend komen er leerlingen uit de bovenbouw tijdens het stillezen naar de kleuter- groep. Zij lezen dan één-op-één een kleuter voor uit een prentenboek. De leerlingen uit de boven- bouw hebben zich voorbereid op het bezoek. Dat wil zeggen: ze kennen het verhaal en weten welke vragen ze kunnen stellen. De bovenbouwleerling leest het prentenboek aan de kleuter voor. Daarna wordt het boek nog eens bekeken en mag de kleuter het verhaal – met hulp van de bovenbouw- leerling en de prenten – navertellen. Als iedereen is uitgelezen, maken we samen meerdere kleine kringen in de klas.

Tijdens de kleine kringen vertellen de kleuters om beurten over hun prentenboek. Na elke vertel- beurt mogen de andere kleuters vragen stellen. Enkele minuten is vaak voldoende voor een ver- telbeurt. Wanneer de concentratie na een aantal vertelbeurten afneemt, kan er ook voor gekozen worden om de activiteit op een later tijdstip te hervatten. De eerste keren kan de activiteit voor sommige kleuters spannend en/of moeilijk zijn. Het laten zien van het boek en het samen bekijken

‘In de kleine kring luisteren de andere kinderen heel goed naar mij’

Als je let op groepssamenstelling, beurtwissel en aanleiding

van de prenten kan dan voldoende zijn. Leg de lat in het begin niet te hoog en stel je verwachtingen of eisen soms ter plekke bij.

Natuurlijke materialen stimuleren alle zintuigen waardoor de betrokkenheid van de kleuters hoger is

kun je gemakkelijk tegelijkertijd kleine kringen organiseren

De vertelkring... maar dan anders

Kleuters vertellen graag en veel. Ze beleven elke dag zoveel nieuwe dingen en willen dat graag met de juf, meester of andere kinderen delen. Na het weekend of een vakantie zitten de kleuters vol verhalen. Eén voor één vertellen vergt van de meeste kleuters een behoorlijke concentratie. Een grote kring is voor velen daardoor een passieve activiteit. Ze leren op deze manier wel om naar de ander te luisteren, maar hebben individueel weinig spreektijd, hierdoor wordt hun taalontwikkeling niet optimaal gestimuleerd. Een mogelijkheid is om de grote kring op bepaalde momenten op te delen in meerdere kleine kringen. Na elke vakantie mogen de kleuters iets meenemen. Dit kan variëren van een knuffel of een foto tot een folder van een attractiepark. De kleuter vertelt aan de andere kleuters in zijn of haar kleine kring wat ze hebben meegebracht. Ook vertellen ze waar het vandaan komt of wat je ermee kunt doen. De andere kleuters mogen daarna vragen stellen, maar ook reageren. Hierdoor ontstaan overeenkomsten (ik ben daar ook geweest) of verschillen (ik heb ook een knuffel, maar die ziet er anders uit).

Samen ontdekken

In elk seizoen ontstaan er in de natuur verschillende wonderen. Kleuters ontdekken deze veranderingen vaak als eerste. Natuurlijke materialen zijn doorgaans geschikt om in de klas te bekijken. In een grote kring kunnen niet alle kinderen de meegenomen materialen zien, voelen en ruiken. Wanneer de activiteit wordt georganiseerd in meerdere kleine kringen zijn er mogelijkheden voor alle kinderen. Belangrijk aandachtspunt is dat je van alle materialen dan een meervoud (afhankelijk van het aantal kringen) hebt verzameld. Doordat

alle zintuigen nu meer gestimuleerd worden, zullen de kleuters ook in hogere mate betrokken zijn. Daarnaast ontstaan er spontaan gesprekken tussen de kleuters, zodat de taalontwikkeling gestimuleerd wordt. Als deze werkvorm voor het eerst gedaan wordt, kan de leerkracht ervoor kiezen om centraal de vragen te stellen: hoe ziet het eruit, hoe voelt het, hoe ruikt het, waar lijkt het op, waar kun je het vinden?

Tot slot

De leerkracht heeft tijdens de werkvorm met meerdere kleine kringen tegelijkertijd meer ruimte en tijd voor observatie, omdat de leerkracht zelf geen kring leidt. Vanuit deze observatie kun je als leerkracht aansluiten bij een groepje dat moeite heeft het gesprek op gang te brengen of te houden. Daarnaast kan er input worden gegeven door nieuwe vragen in te brengen. Ook heeft de leerkracht de mogelijkheid om een individuele leerling ondersteuning te geven bij zijn of haar mondelinge taalvaardigheid, door vertrouwen te geven, woorden aan te bieden of door een vraag te stellen.

Uit mijn praktijk blijkt dat kleuters voldoende capaciteiten hebben om op zelfstandige wijze invulling te geven aan de kleine kring. Wij moeten als leerkracht echter deze capaciteiten uitlokken en aanspreken door deze werkvorm aan te bieden, aan te leren en te herhalen. Kleuters hebben er zelf ook veel plezier in om op deze manier te werken. Ze komen individueel meer tot hun recht en zeker de kinderen met wat minder zelfvertrouwen krijgen zo een veilige setting aangeboden waarin ze hun zelfvertrouwen kunnen vergroten. Dit vormt het uitgangspunt voor ons huidige, passend onderwijs: onderwijs creëren waarbij ieder kind tot zijn of haar recht komt en uitgedaagd wordt tot leren op zijn of haar manier. Door het scheppen van de juiste voorwaarden en het aanbieden van deze activiteit krijgt het onderwijs gegarandeerd een kwaliteitsimpuls. 🌟

'Als we in de kleine kring zitten zijn er weinig kinderen en weinig lawaai'

Literatuur

- Bosch, W. & Boomsma, C. (2009). *Onderwijs aan het jonge kind... een vak apart*. Baarn: HBUitgevers
- Bouwman, A. (2013). *Differentiëren is te leren! Omgaan met verschillen in het basisonderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Brouwers, H. (2010). *Kiezen voor het jonge kind*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Janssen-Vos, F. (2003). *Basisontwikkeling in de onderbouw*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV
- Verhallen, M. & Walst, R. (2007). *Taalontwikkeling op school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho
- Verhoeven, L., Biemond, H. & Litjens, P. (2007). *Tussendoelen mondelinge communicatie. Leerlijnen voor groep 1 tot en met 8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands